

Fiche 11: Invulling van de moderniseringsagenda voor de universiteiten: onderwijs, onderzoek en innovatie

Titel: Mededeling van de Europese Commissie aan de Europese raad en het Europees parlement: Invulling van de moderniseringsagenda voor de universiteiten: onderwijs, onderzoek en innovatie

Datum Raadsdocument: 11 mei 2006
Nr Raadsdocument: 9166/06
Nr. Commissiedocument: COM(2006) 208 final
Eerstverantwoordelijk ministerie: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Behandelingstraject in Brussel: Onderwijscomité (17-18 juli, 4/14/27-28 september, 10-11 oktober 2006, Onderwijs, Jeugd en Cultuur Raad (13-14 november 2006). Verdere behandeling nog niet bekend.

Achtergrond, korte inhoud en doelstelling van het voorstel:

Deze mededeling is het vervolg op twee eerdere mededelingen van de Europese Commissie: 'The role of universities in the Europe of knowledge' in 2003 en 'Mobilisatie van het intellect in Europa: mogelijkheden voor universiteiten om een optimale bijdrage te leveren aan de Lissabonstrategie' in 2005. Deze mededeling beantwoordt het verzoek van de Europese regeringsleiders eind vorig jaar te Hampton Court, dat eerder al leidde tot een mededeling over een eventueel op te richten European Institute of Technology. Het betreft een discussie document gericht op de ontwikkeling van universiteiten (daarmee worden alle hoger onderwijsinstellingen bedoeld, dus ook hogescholen) vanuit een integrale invalshoek van onderwijs, onderzoek en innovatie.

Volgens de Commissie spelen hoger onderwijsinstellingen een hoofdrol in de toekomst van Europa bij het werken aan een succesvolle overgang naar een op kennis gebaseerde economie en maatschappij. Deze belangrijke sector moet echter worden geherstructureerd en gemoderniseerd, wil Europa de wereldwijde competitie op het gebied van onderwijs, onderzoek en innovatie niet verliezen.

Het document noemt 9 punten voor verandering:

- De geografische en intersectorale mobiliteit moet aanzienlijk toenemen. Nationale beurzen/leningen moeten in de EU volledig meeneembaar zijn. De bevoegde nationale autoriteiten moeten stimuleringsmaatregelen ontwikkelen zodat de Bologna hervormingen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Binnen vier maanden moet worden beslist of academische kwalificaties al dan niet worden erkend.
- Autonomie voor en verantwoording door instellingen. Nieuwe interne governance systemen op basis van strategische prioriteiten en een professioneel beheer van menselijke middelen, investeringen en administratieve procedures. De universiteiten moeten ook hun versplintering in faculteiten, departementen, laboratoria en administratieve eenheden te boven komen en hun inspanningen collectief toespitsen op institutionele prioriteiten voor onderzoek, onderwijs en diensten.
- Stimuleringsmaatregelen voor samenwerking met de industrie. Erkenning dat de relatie met het bedrijfsleven van strategisch belang is en deel uitmaakt van de taak van universiteiten om het algemeen belang te dienen. Externe steun is nodig; plaatselijke 'clusters for knowledge creation and transfer' of diensten die verantwoordelijk zijn voor contacten met het bedrijfsleven, gezamenlijk onderzoek of kennisoverdracht en als contactpersoon met plaatselijke en regionale economische actoren fungeren.
- In de opleidingen aandacht voor vaardigheden die de arbeidsmarkt vraagt en ondernemerschap. Om een eind te maken aan de hardnekkige incongruenties tussen de kwalificaties van afgestudeerden en de behoeften van de arbeidsmarkt, moeten de universitaire programma's worden

gestructureerd om de inzetbaarheid van de afgestudeerden direct te vergroten en brede steun aan de beroepsbevolking in het algemeen te bieden.

- De doelstelling van tenminste 2% van het BNP (inclusief publieke en private middelen) voor de modernisering van de hoger onderwijs sector in 2010.
- De aandacht moet worden verlegd van wetenschapsdisciplines naar onderzoeksgebieden (bv. groene energie, nanotechnologie).
- De universiteiten moeten het belang van hun activiteiten, en vooral die in verband met onderzoek, uitdragen door hun kennis in de samenleving te verspreiden en de dialoog met alle partners te versterken.
- Beloning van excellentie. De universiteiten moeten in de positie zijn om de beste wetenschappers en onderzoekers aan te trekken, hen te rekruteren met flexibele, open en transparante procedures, hoofdonderzoekers/teamleiders volledige onafhankelijkheid bij hun onderzoek te garanderen en het personeel aantrekkelijke loopbaanperspectieven te bieden.
- Het wereldwijd meer zichtbaar en attractief maken van het Europese hoger onderwijs. Voortzetting van de globalisering betekent dat de Europese Ruimte voor hoger onderwijs en de Europese Ruimte voor onderzoek volledig voor de buitenwereld moeten openstaan en wereldwijd concurrerende marktpartijen worden.

Voor de herstructurering en modernisering is volgens de Commissie een gecoördineerde actie van alle betrokken partijen (lidstaten, hoger onderwijsinstellingen en de Commissie) vereist.

Rechtsbasis van het voorstel: n.v.t. Het betreft een mededeling.

Besluitvormingsprocedure en rol Europees Parlement: n.v.t. Het betreft een mededeling.

Instelling nieuw Comitologie-comité: n.v.t.

Subsidiariteit en proportionaliteit:

Subsidiariteit: strikt genomen niet van toepassing, het betreft een mededeling. Voor zover tot een beoordeling dient te worden overgegaan, luidt het oordeel: positief. De mededeling doet aanbevelingen die bijdragen aan het Lissabon proces van de EU, zodat alle Europese universiteiten optimaal kunnen bijdragen aan de Europese kennissamenleving.

Proportionaliteit: strikt genomen niet van toepassing, het betreft een mededeling. Voor zover tot een beoordeling dient te worden overgegaan, luidt het oordeel: positief. Gekozen is voor een discussiedocument met aanbevelingen. Dat is een niet-bindend middel. Daarmee gaan de aanbevelingen niet verder dan noodzakelijk. Opgepast moet echter worden voor onnodige verhoging van de rapportagedruk.

Consequenties voor de EU-begroting:

De Commissie zegt onder andere een bijdrage te kunnen leveren door financiële steun (exacte omvang geeft de Commissie niet aan) voor lidstaten en hoger onderwijsinstellingen bij hun moderniseringsactiviteiten. De financiële mechanismen die de Commissie noemt, zijn het nieuwe programma voor 2007-2013 (7^e Kaderprogramma (specifiek in het onderdeel capaciteiten), Leven Lang Leren Programma en het Kaderprogramma voor concurrentievermogen en innovatie) en leningen van de structuurfondsen en de European Investment Bank (EIB). Overigens is besluitvorming over de meeste programma's nog niet afgerond. In het kader van het akkoord over de Financiële perspectieven en de bijbehorende verdeling zijn de totaalbedragen van de programma's inmiddels wel bekend.

Financiële, personele en administratieve consequenties voor de rijksoverheid, decentrale overheden en/of bedrijfsleven en burger:

De Commissie stelt voor dat de EU uiterlijk in 2010 minstens 2% van het BBP (inclusief particuliere en overheidsfinanciering) aan gemoderniseerd hoger onderwijs spendeert (naast de 3% van het BBP voor R&D). Dit percentage ligt voor Nederland nu op 1,3%. Als de aanbeveling zou worden overgenomen (maar deze zijn niet bindend) dan zou dit een toename in publieke en private investeringen kunnen betekenen. Nederland wil zich echter niet vastleggen op een percentage.

Consequenties voor nationale en decentrale regelgeving/beleid, (informatie over het inschakelen van nationale agentschappen / zelfstandige bestuursorganen e.d., implementatie en uitvoering, notificatie en handhaving en/of sanctionering): Geen consequenties. De aanbevelingen zijn niet bindend. Het is aan de lidstaten zelf om de aanbevelingen te waarderen en om er een eigen invulling aan te geven. De aanbevelingen geven geen aanleiding tot bijstelling van het nationale beleid op het terrein van hoger onderwijs en wetenschap.

Voorgestelde implementatietermijn (bij richtlijnen) dan wel voorgestelde datum inwerkingtreding (bij verordeningen en beschikkingen) met commentaar t.a.v. haalbaarheid: n.v.t.

Consequenties voor ontwikkelingslanden: geen

Nederlandse belangen en eerste algemene standpuntbepaling:

Nederland ondersteunt het belang dat wordt gehecht aan de rol van de hoger onderwijsinstellingen en hun met elkaar samenhangende onderwijs-, onderzoek- en innovatietaken voor het globaliseringsproces, de zich ontwikkelende kenniseconomie en het bereiken van de Lissabon doelstellingen. Nederland is het eens met de analyse die ten grondslag ligt aan de mededeling. De ideeën van de Commissie over de hervorming van universiteiten ondersteunen grotendeels de agenda van de Nederlandse regering. Echter, zij betreffen aanbevelingen en deze moeten niet verder gaan dan de verantwoordelijkheid van de EG. Nederland waardeert het op zichzelf dat de Commissie aanbevelingen formuleert, maar het is aan de lidstaten zelf om de aanbevelingen te waarderen en om er een eigen invulling aan te geven. Nederland is geen voorstander van monitoring en/of voortgangsrapportages op nationaal niveau. Dit zou een onnodige verhoging van de rapportage druk betekenen, te meer daar ook in ander verband (Nationaal Hervormingsprogramma) over het onderwijsbeleid wordt gerapporteerd.

Het 7de Kader Programma voorziet expliciet in financiële mogelijkheden voor projecten ter hervorming van de universiteiten (in het onderdeel 'Capaciteiten'). Ook in het Leven Lang Leren Programma stelt de Commissie voor om projecten in dit kader te financieren. Nederland stelt zich ten aanzien van dit punt positief op in de nog lopende onderhandelingen over deze programma's.

De universiteiten kunnen zich in de verlegging van hun aandacht van wetenschapsgebieden naar onderzoeksgebieden oriënteren op de thematische prioriteiten die in Europees verband zijn vastgesteld (in het onderdeel Samenwerking). De samenwerking met de industrie op deze thema's levert ook goede kansen voor loopbaanbeleid en bevordering van de mobiliteit van onderzoekers tussen academia en de industrie.

De aanbevelingen betreffen een aantal zaken die de Nederlandse regering nationaal ook nastreeft en zaken die reeds door instellingen worden nagestreefd. Zo moeten de huidige Kennismigrantenregeling en de uitwerking van de beleidsnotitie 'Naar een modern migratiebeleid' van het kabinet de internationale mobiliteit van studenten, onderzoekers en werknemers bevorderen. Ook het programma Mozaïek voor allochtone onderzoekers blijkt succesvol. In het kader van de bevordering van internationale mobiliteit blijft in deze mededeling van de Commissie het aspect van loopbaanperspectieven voor onderzoekers onderbelicht. De Nederlandse instellingen voeren actief beleid ten aanzien van de verbetering van deze loopbaanperspectieven. Daarnaast is Nederland voorstander van studiefinanciering ten laste van het thuisland van studenten. Zo werkt Nederland aan

een wetsvoorstel dat meeneembaarheid van studiefinanciering naar alle Bologna landen mogelijk maakt. Met de nieuwe wet op het hoger onderwijs en onderzoek zullen instellingen beter kunnen inspelen op maatschappelijke en economische (internationale) ontwikkelingen. Een nieuw concept van governance biedt die mogelijkheid: de overheid trekt zich verder terug en geeft instellingen meer autonomie. Wat betreft de stimulering van partnerschappen tussen instellingen en bedrijfsleven heeft de overheid onder andere de Smart Mix, de Innovatievouchers en de Innovatieprogramma's ontwikkeld. Het afstemmen van vaardigheden en kennis op de behoeften van de arbeidsmarkt en het aanscherpen van ondernemerschap van studenten en onderzoekers worden onder meer gestimuleerd door het Deltaplan Bèta Techniek en het Partnership Leren Ondernemen. Kwaliteit van onderwijs en onderzoek wil de overheid stimuleren door de invoering van de Leerrechten, het verbeteren van studiekeuze informatie en experimenten met opleidingen met erkende evidente meerwaarde. De aantrekkelijkheid en zichtbaarheid van het Nederlandse hoger onderwijs worden onder andere gestimuleerd door instrumenten om goede en excellente buitenlandse studenten aan te trekken: Huygens Scholarship Programme, Kennisbeurzen en Nederlandse instituten in het buitenland (zoals de NESO's). Het vergroten van de kwaliteit van onderzoek wordt onder andere gestimuleerd door de succesvolle Vernieuwingsimpuls voor jong talent en het stimuleren van concurrentie. Ook de verspreiding van kennis in de samenleving is in Nederland al een speerpunt.

De Commissie beveelt aan dat de EU uiterlijk in 2010 minstens 2% van het BBP (inclusief particuliere en overheidsfinanciering) aan gemoderniseerd hoger onderwijs spendeert (naast de 3% van het BBP voor R&D). Het percentage ligt voor Nederland nu op 1,3%. Nederland wil zich niet vastleggen op een percentage. Met het oog op meer gedifferentieerd hoger onderwijs is het naar de mening van Nederland noodzakelijk enerzijds publieke middelen strategischer in te zetten en anderzijds de mogelijkheden voor private bijdragen van zowel studerende als bedrijfsleven te vergroten.

Zoals de Commissie aangeeft in haar mededeling ligt de verantwoordelijkheid voor de genoemde innovaties niet alleen bij de overheden van de lidstaten. Het is belangrijk dat bovenstaande innovaties structureel door gaan werken in de agenda's van universiteiten en hogescholen zelf. En dit kan meer tijd kosten dan voorzien. Daarnaast geldt voor een aantal aanbevelingen dat de verantwoordelijkheid deels bij de hoger onderwijs-instellingen zelf ligt. De hogescholen en universiteiten zullen in dat geval zelf actie moeten ondernemen. Met andere woorden, voor de uitwerking van de aanbevelingen is de overheid deels afhankelijk van de hoger onderwijsinstellingen.